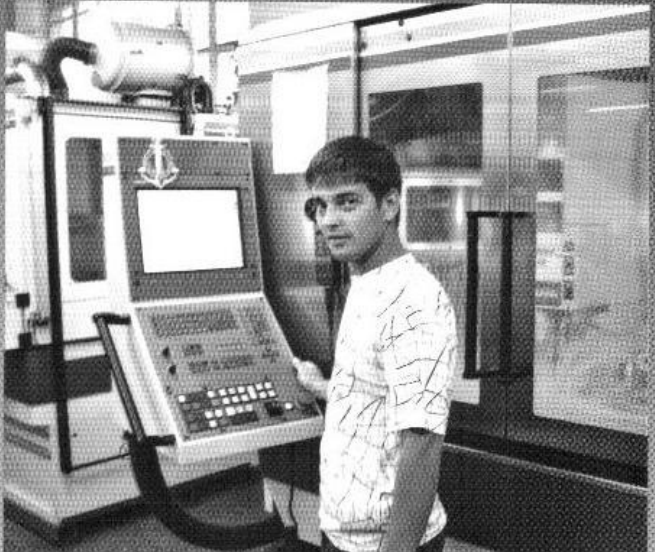
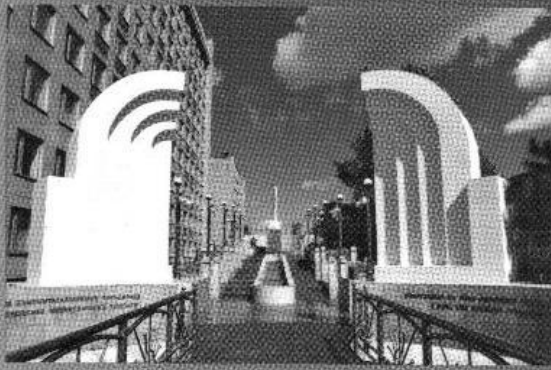

ВИШНЯ ШКОЛА

11/2012

ЗМІСТ

ПРЕС-СЛУЖБА МОНМС УКРАЇНИ ІНФОРМУЄ	3
БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС	
Юрій Сухарніков. Суть поняття learning outcomes у вищій освіті України	7
Іван Пендзей. Організація навчального процесу з курсу “Новітня історія країн Західної Європи і Америки (1918—1945)” відповідно до вимог Болонської системи навчання	25
ІНЖЕНЕРНА ПІДГОТОВКА	
Февзі Якубов, Умер Абдулгасіс, Антон Большаков, Оксана Марковська. Трансформація парадигми підготовки сучасного інженера — імператив інноваційної економіки	36
Станіслав Артюх, Олександр Лазуренко, Костянтин Махотіло. Один зі шляхів суттєвого підвищення ефективності системи вищої освіти України	44
СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ	
Григорій Башнянин, Петро Мисловський. Соціопсихологічні аспекти контролю і діагностики інтенсивних методів навчання та перспективи їх впровадження у навчальний процес ВНЗ	49
Наталія Чернігівська. Проблема готовності майбутніх учителів іноземної мови до самоосвітньої діяльності: визначення критеріїв, показників та рівнів	64
Олександр Галиця. Безмашинний програмований метод і його застосування у навчальному процесі ВНЗ	71
Ольга Іванова. Методи та прийоми активізації пізнавальної діяльності студентів як один із чинників підвищення мотивації навчання	77

УДК 371.13:811.11

**Наталія
Чернігівська**

Старший викладач кафедри практики і методики навчання англійської мови Гуманітарного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук

ПРОБЛЕМА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДО САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ВИЗНАЧЕННЯ КРИТЕРІЇВ, ПОКАЗНИКІВ ТА РІВНІВ

Наводяться підходи до визначення критеріїв, показників та рівнів готовності майбутнього вчителя іноземної мови до самоосвітньої діяльності. Встановлено відповідність рівнів європейській шкалі трансферу кредитів.

Ключові слова: *критеріальна база готовності, показник, самоосвітня діяльність, європейська шкала трансферу кредитів.*

В умовах входження України в Європейський освітній простір великого значення набуває підготовка майбутнього вчителя іноземної мови до самоосвітньої діяльності як спосіб самореалізації майбутнього вчителя іноземної мови, здатного до здійснення самоосвітньої діяльності впродовж усього життя.

Метою статті є визначення критеріїв, показників і рівнів готовності майбутнього вчителя іноземної мови до самоосвітньої діяльності та їх відповідності європейській шкалі трансферу кредитів.

Психолого-педагогічний аналіз результатів наукових досліджень щодо структури діяльності, яка впливає на пізнавальні потреби та організацію дії дав змогу розглядати готовність до професійної діяльності як готовність до самоосвітньої діяльності. Дослідження А. Капської, З. Левчук, О. Мороз, Д. Узнадзе дозволяють розглядати професійну готовність майбутніх вчителів як важливу передумову їх адаптації до роботи у школі. На основі цього готовність майбутнього вчителя іноземної мови до самоосвітньої діяльності ми розуміємо як результат професійної підготовки, що включає освіт-

ні потреби і реалізується шляхом організованої освіти, яка перетворюється в цілеспрямовану самостійну роботу, вміння здійснювати вмотивовану пізнавальну діяльність, реалізовувати набуті знання та навички на практиці.

З метою оцінювання ефективності системи підготовки майбутнього вчителя іноземної мови до самоосвітньої діяльності ми розробили комплекс критеріїв, показників і рівнів, за якими можна встановити його готовність до самоосвітньої діяльності. Розробляючи критеріальну базу готовності до самоосвітньої діяльності, ми звернулися до наявних психологічних критеріїв, показників та їх рівнів, запропонованих у наукових доробках Г. Ліндсей, В. Моляко, І. Куркуленко-Лук'янець.

Спираючись на дослідження вчених, до психологічних критеріїв ми відносимо: *рівень задоволення* (реалізується шляхом ставлення до кінцевої мети навчання — здобуття майбутньої професії); *рівень навчальної мотивації* (набуває значущості ставлення студента до самого процесу просування до поставленої мети). Самоосвітню активність особистості ми розуміємо як якісну сторону активності з погляду професійного навчання і розкриваємо через такі критерії: професійна спрямованість і навчальна мотивація. Кількісний бік самоосвітньої діяльності проявляється шляхом характеристики пізнавальної діяльності, оскільки до найвищих форм прояву активності відносять самостійність і творчість. Важливим аспектом професійної підготовки майбутніх учителів є створення педагогічних умов: мотивації навчальної діяльності та професійної спрямованості навчання. Розробку критеріальної бази у нашому дослідженні визначило положення В. Шадрікова про те, що “перехід до опанування самоосвітньою діяльністю як процес формування психологічної системи діяльності визначається критеріями навченості”¹.

Критерії, на нашу думку, виявляються в таких показниках: сформованості окремих компонентів (мотивів, мети, інформаційної основи), окремих дій та діяльності студента в цілому; ефективності виконання діяльності; розвитку здібностей студента. Оскільки дослідження базується на процесі професійної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови, ми вважаємо за потрібне до критеріальної бази дослідження ввести також рівні володіння іноземною мовою, співвіднесені з рекомендованими рівнями володіння англійською мовою відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти². Відповідність рівнів володіння англійським мовленням європейській шкалі трансферу кредитів (ECTS) є такою:

— високий рівень — 90—100 балів (А). Показниками високого рівня є здатність студента без труднощів розуміти практично все, що він чує або читає, вилучати інформацію з різних усних чи письмових джерел, узагальнювати її, робити аргументований виклад у зв'язній формі; висловлюватися спонтанно, дуже швидко і точно, диференціюючи найтонші відтінки смислу в досить складних ситуаціях;

— достатній рівень — 82—89 балів (В). Показниками достатнього рівня є здатність студента розуміти широкий спектр досить складних і

¹ Шадріков В.Д. Проблемы системогенеза профессиональной деятельности / В.Д. Шадріков. — М. : Наука, 1982. — С. 128

² Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид. С.Ю. Ніколаєва. — К. : Ленвіт, 2003. — 273 с.

об'ємних текстів, розпізнавати імпліцитне значення, висловлюватися швидко і спонтанно без помітних труднощів, пов'язаних із пошуком засобів вираження; можливість ефективно і гнучко користуватись мовою у суспільному житті, навчанні та з професійними цілями; чітко, логічно, детально висловлюватися на складні теми, демонструючи свідоме володіння граматичними структурами, конекторами та зв'язними програмами висловлювання;

— середній рівень — 69—81 балів (C, D). Показниками середнього рівня є здатність студента розуміти основні ідеї тексту як на конкретні, так і на абстрактні теми, вести дискусії за фахом; спілкуватися з носіями мови з таким ступенем швидкості та спонтанності, який не завдає труднощів жодному зі співрозмовників; чітко, детально висловлюватися на широке коло тем, мати власну думку з певної проблеми, наводячи аргументи “за” і “проти”;

— низький рівень — 35—68 балів і менше (E, F). Показниками низького рівня є здатність студента розуміти окремі фрази та широко вживані вирази, необхідні для повсякденного спілкування у сферах побуту, сімейного життя, здійснення покупок, місцевої географії, роботи, спілкуватись у простих ситуаціях, де необхідний прямий обмін інформацією на знайомі теми; описати простими мовними засобами вигляд оточення, найближче середовище і все, що пов'язане зі сферою безпосередніх потреб.

Беручи за основу дослідження М. Чобітько, ми визначили рівні та показники сформованості готовності майбутнього вчителя іноземної мови до самоосвітньої діяльності:

— *високий*: переважає особистісна мотивація; студент здатний глибоко прогнозувати і визначати способи ефективного досягнення мети, раціонально використовувати різні інформаційні джерела, керувати процесом самоосвіти, самовиховання, саморозвитку;

— *достатній*: студент, відчуваючи потребу в самоосвітній діяльності в поєднанні з особистими професійними інтересами прогнозує і визначає спосіб ефективного досягнення мети; вміє самостійно працювати з науковими джерелами й організувати свою діяльність; на певних етапах потребує стимулювання викладача, розуміє сутність самовдосконалення, самовиховання, саморозвитку, самоосвіти;

— *середній*: переважає зовнішня мотивація (викладача чи інших студентів), студент розуміє зв'язок самоосвітньої діяльності з особистими професійними інтересами, але не повною мірою прогнозує і визначає способи ефективного досягнення мети; самостійна робота з основними джерелами інформації та організація власної діяльності на певних етапах потребує стимулювання діяльності викладача; не чітко розуміє сутність самоосвіти, самовдосконалення, самовиховання, саморозвитку;

— *низький*: мотиви самоосвітньої діяльності є стихійними, потреба в ній не відчувається; знання ізольовані, вміння працювати не систематизоване, студент не вміє працювати самостійно і потребує стимулювання самоосвітньої діяльності та підтримки, повсякчасного контролю з боку викладача за діяльністю³.

³ Чобітько М.Г. Особистісно орієнтована професійна підготовка майбутнього вчителя: теоретико-методологічний аспект / М.Г. Чобітько. — Черкаси : Брама-Україна, 2006. — 560 с.

З метою визначення сформованості критеріїв за різними рівнями, беручи за основу вихідні позиції для проектування системи критеріїв, розроблені С. Мартиненко, вважаємо, що “критерії сформованості готовності майбутнього вчителя іноземної мови до самоосвітньої діяльності мають відповідати таким вимогам: вони мають бути впорядкованими в ієрархічну систему, відображати послідовність вирішення завдань навчання та його перспектив, бути наочними і доступними для розуміння всіх учасників експерименту: викладачів і студентів”⁴.

До критеріальної бази дослідження увійшли такі групи критеріїв: *мотиваційний, когнітивний, операційний, рефлексивний*. Когнітивні та операційні критерії містили якісний та кількісний опис ефективності підготовки майбутнього вчителя іноземної мови до самоосвітньої діяльності. Когнітивні критерії мали два параметри: сформованість знань (у свою чергу містить два критерії: кількісний та якісний); сформованість педагогічного мислення студентів. Критеріями для оцінки якості засвоєння самоосвітніх знань було визначено:

— обсяг знань порівняно зі встановленим переліком самоосвітніх знань (кількісний критерій);

— використання самоосвітніх знань під час підготовки індивідуальних навчальних завдань та самостійної роботи (якісний критерій).

У дослідженні ми орієнтувались на загальноприйнятую у вітчизняній дидактиці характеристику якості знань. Як результат була сформована система критеріїв готовності майбутнього вчителя іноземної мови до самоосвітньої діяльності відповідно до мотиваційного, когнітивного, операційного компонентів, рівнів їх засвоєння та відповідність європейській шкалі трансферу кредитів (ECTS), відображені в таблиці.

Система критеріїв готовності майбутнього вчителя іноземної мови до самоосвітньої діяльності та рівні їх засвоєння

Компоненти готовності	Критерії сформованості компонентів	Рівні сформованості компонентів	ECTS
Мотиваційний	Здійснення мотиваційно-пізнавальної діяльності	<i>Високий</i> — у студента переважає стійка особистісна мотивація, яка полягає у творчому підході до визначення професійного інтересу, самостійній постановці мети, визначенні шляхів її досягнення, самоконтролі виконання, самоаналізі виконаних дій, самопостереження	A
		<i>Достатній</i> — студент, усвідомлюючи зв'язок самоосвітньої діяльності з особистими професійними інтересами, прогнозує і визначає спосіб ефективного досягнення поставленої мети	B, C

⁴ Мартиненко С.М. Система підготовки вчителя початкових класів до діагностичної діяльності : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Мартиненко Світлана Миколаївна. — К., 2009. — С. 340.

Продовження таблиці

Компоненти готовності	Критерії сформованості компонентів	Рівні сформованості компонентів	ECTS
		<i>Середній</i> — переважає зовнішня мотивація з боку викладача чи інших студентів (елемент змагання)	D
		<i>Низький</i> — мотиви самоосвітньої діяльності в основному стихійні, а потреби в ній немає, студент потребує стимулювання самоосвітньої діяльності, постійного контролю викладача за діяльністю	E, F
Когнітивний	Набуття знань про самоосвітню діяльність	<i>Високий</i> — студент здатний самостійно ставити перед собою все більш складні пізнавальні завдання з удосконалення фахових знань, глибоко прогнозувати, визначати способи ефективного досягнення поставлених завдань та здійснювати самоконтроль. Студент орієнтований на постійне вдосконалення професійних знань — навчання впродовж усього життя	A
		<i>Достатній</i> — студент здатний поставити перед собою пізнавальні завдання з удосконалення фахових знань, не завжди самостійно ускладнює їх, але готовий до виконання складніших завдань; може прогнозувати і визначати спосіб ефективного досягнення мети. Студент прагне професійного вдосконалення, здатний до самоосвітньої діяльності	B, C
		<i>Середній</i> — студент розуміє зв'язок самоосвітньої діяльності з особистими професійними інтересами, здатний виконувати поставлені під керівництвом викладача завдання, спрямовані на професійне вдосконалення, але не здатен прогнозувати і визначати способи ефективного досягнення поставлених завдань. Студент прагне підвищувати свій професійний рівень, але неспроможність до самоконтролю, неорганізованість дій дають низькі результати виконаних завдань і не приносять морального задоволення	D
		<i>Низький</i> — студент не має потреби в самоосвітній діяльності, його знання ізольовані, вміння працювати не систематизовані, тому він здатний виконувати поставлені перед ним завдання, але не здатний самостійно ставити пізнавальні задачі й визначити способи їх виконання. Студент не має чіткої професійної спрямованості і потреб, недостатньо усвідомлює значущість обраного фаху	E, F

Продовження таблиці

Компоненти готовності	Критерії сформованості компонентів	Рівні сформованості компонентів	ECTS
Операційний	Вміння застосовувати методи і форми самоосвітньої діяльності	<i>Високий</i> — самостійно поставивши мету і спрогнозувавши процес її досягнення, студент здатний керувати процесом самоосвіти, самовиховання, самоконтролю, самоспостереження	A
		<i>Достатній</i> — студент, самостійно визначивши і спрогнозувавши спосіб ефективного досягнення мети, самостійно працюючи з основними джерелами інформації і організовуючи свою діяльність, на певних етапах користуючись допомогою викладача, розуміє сутність самоосвіти, але потрібне стимулювання викладача	B, C
		<i>Середній</i> — простимульований зовнішньою мотивацією, розуміючи зв'язок самоосвітньої діяльності з особистими професійними інтересами, але не прогнозуючи і не визначаючи способів ефективного досягнення мети, потребуючи стимулювання діяльності з боку викладача, не чітко розуміє сутність самовдосконалення, самовиховання, саморозвитку, самоосвіти	D
		<i>Низький</i> — керуючись стихійними мотивами, не маючи в них потреби, спираючись на ізольовані знання і несистематизовані вміння працювати, студент не вміє працювати самостійно і потребує стимулювання самоосвітньої діяльності, постійного контролю викладача за діяльністю	E, F
Рефлексивний	Вміння аналізувати, оцінювати та контролювати самоосвітню діяльність	<i>Високий</i> — самостійно аналізуючи, оцінюючи й порівнюючи власні досягнення з чинними стандартами, досягненнями інших студентів, оцінкою викладачів, студент здатний до самоспостереження, самоаналізу, самоконтролю; самостійних висновків щодо подальшої самоосвітньої діяльності	A
		<i>Достатній</i> — студент, самостійно аналізуючи, оцінюючи і порівнюючи власні досягнення з чинними стандартами, досягненнями інших студентів, оцінкою викладачів, на певних етапах користується допомогою викладача	B, C
		<i>Середній</i> — студент потребує стимулювання викладача для здійснення самоспостереження, аналізу та самоконтролю за самоосвітньою діяльністю; не завжди спроможний про-	D

Н. Чернігівська. Проблема готовності майбутніх учителів іноземної мови до самоосвітньої діяльності: визначення критеріїв, показників та рівнів

Закінчення таблиці

Компоненти готовності	Критерії сформованості компонентів	Рівні сформованості компонентів	ECTS
		аналізувати результати самоаналізу і спрогнозувати наступні дії щодо самоосвітньої діяльності	
		<i>Низький</i> — керуючись стихійними мотивами, студент не вміє самостійно здійснювати спостереження, аналіз і контроль самоосвітньої діяльності, постійно потребує допомоги викладача для формування висновків щодо результативності самоосвітньої діяльності	E, F

На нашу думку, розроблена система критеріїв, показників і рівнів досягнень студентів під час підготовки до самоосвітньої діяльності не може бути відокремленою від якісних показників засвоєння знань з іноземної мови, саме тому ми ввели показники і рівні володіння іноземною мовою. Таким чином, розроблені нами критерії та показники готовності майбутнього вчителя іноземної мови до самоосвітньої діяльності, рівні їх оволодіння (високий, достатній, середній, низький), відповідність їх європейській шкалі трансферу кредитів і дають змогу проаналізувати рівень готовності майбутнього вчителя іноземної мови до самоосвітньої діяльності.

Список використаної літератури

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид. С.Ю. Ніколаєва. — К. : Ленвіт, 2003. — 273 с.
2. Мартиненко С.М. Система підготовки вчителя початкових класів до діагностичної діяльності : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Мартиненко Світлана Миколаївна. — К., 2009. — 499 с.
3. Чобітько М.Г. Особистісно орієнтована професійна підготовка майбутнього вчителя: теоретико-методологічний аспект / М.Г. Чобітько. — Черкаси : Брама-Україна, 2006. — 560 с.
4. Шадриков В.Д. Проблемы системогенеза профессиональной деятельности / В.Д. Шадриков. — М. : Наука, 1982. — 184 с.

Надійшла до редакції 23.12.2011

Nataliya Chenihivs'ka. *The Problem of Would-Be Foreign Language Teachers' Preparedness for Self-Educational Activities: Determining the Criteria, Indices and Levels*

The approaches to determining the criteria, indices, and levels of the preparedness of a would-be foreign language teacher for self-educational activities are being furnished. The congruence of the levels with the European scale of credit transfer has been established.